
Yetiştirme Kuramı: Televizyonla Yaşamın İdeolojik Kültürel Sonuçlarına Yönelik Yapılan Araştırma

The Cultivation Theory: A Research Towards to the Ideological Cultural Results of Living with Television

Yard.Doç.Dr. Ömer ÖZER*

Öz: Bu çalışmada, televizyonun insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları üzerinde bir rolü olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle televizyonun yetiştirme rolü araştırılmıştır. Televizyonun yetiştirme rolünü ortaya koymak için, George Gerbner'in Kültürel Göstergeler Projesi'nin Mesaj Sistem ve Yetiştirme Çözümlenmeleri bileşenlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada önce, en çok izlenen ticari kanallardan atv, Kanal D, Show ve Star televizyonları ile TRT1 ana haberlerinin çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Çözümleme sonucunda, televizyonun çok fazla şiddet sunumu yaptığı ortaya çıkmıştır. Daha sonra, yetiştirme sorularının da olduğu anket DDY personeline uygulanmıştır. Televizyonun yetiştirme rolünün olup olmadığını anlamak için Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmeleri yapılmıştır. Bu çözümlenmeler sonucunda, televizyonun ideolojik kültürel yetiştirme rolü olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Televizyon, Yetiştirme Kuramı, Yetiştirme Çözümlemesi, Yaygın Görüş Haline Getirme

Abstract: In this study, we try find out if there is a role of television on the people's perception of the world and their characterization of the social reality. In other words, we investigate the television's cultivation role. To investigate the television's cultivation role, we use the components of Cultural Indicators Project of George Gerbner such as Cultivation Analysis and Message System. Analysis To investigate the television's cultivation role, first of all, we analyze the prime time news of high rated private channels of atv, Kanal D, Show and Star and public channel TRT1. Results of the news analysis indicate that there are too much violence scenes on the news. Then, we conduct a survey, which includes cultivation questions on employees of DDY. To understand if there is a cultivation role of television, we perform Cultivation and Mainstreaming Analysis. Based on the results these analyses, we conclude that there is an ideological cultural role of television.

Key words: Television, Cultivation Theory, Cultivation Analysis, Mainstreaming.

* Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın Yayın Bölümü.
E-mail: omeroz@anadolu.edu.tr

1. GİRİŞ

Bu yazıda¹, televizyonun insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları üzerindeki rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle televizyonun yetiştirme rolü araştırılmıştır. Bu amaçla televizyon haberleri üzerinde bir çözümleme ve Ankara'da DDY Genel Müdürlüğü merkez binasında bir saha araştırması yapılmıştır. Araştırma, George Gerbner'in geliştirdiği Kültürel Göstergeler Projesi'nden yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle yazıda önce, Proje'nin Mesaj Sistem ve Yetiştirme Çözümlemesi bileşenleri ve Yetiştirme bileşenine bağlı olarak Yaygın Görüş Haline Getirme anlatılmıştır. Sonra araştırma bulguları verilmiştir. Daha sonra da bulgular yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

2. KURAMSAL TEMEL

Kültürel Göstergeler Projesi, üç bileşene dayanmaktadır. Birinci bileşen Kurumsal Süreç Çözümlemesidir (Institutional Process Analysis).² İkincisi olan Mesaj Sistem Çözümlemesiyle (Message System Analysis), hafta içi en çok izlenen zaman ve hafta sonu gündüz yayınlanan televizyon programlarının içeriğinin çözümlemesi yapılmaktadır. Üçüncü sırada yer alan Yetiştirme Çözümlemesiyle (Cultivation Analysis) ise farklı izleyici gruplarının, televizyon izlemeyle ilişkili olarak sosyal gerçeklik kavramlaştırmaları belirlenmektedir (Signorielli, 1993: 318).

Mesaj Sistem Çözümlemesinin temelinde Gerbner'in 'mesaj'a getirdiği tanımın yattığını belirtmek mümkündür. Gerbner'e göre mesaj, somut fiziksel ve sosyal ilişkilerin sosyal ve tarihsel olarak belirlenmiş bir ifadesidir. Mesajlar, üretildikleri sosyal ilişkiler ve bağlamları dikkate alınarak anlaşılabilir bakış açısı, önermeler ve varsayımları içermektedir. Ayrıca, mesajlar anılan ilişkiler ve bağlamları yeniden oluşturmaktadır. Böylece mesajlar, ürettikleri pratikler ve yapıları anlamlarını vermekte ve sonuçlarına katlanmayı sağlamaktadır (Aktaran Morgan, 1995: 104).

Gerbner mesaj'ı tüm kitle iletişim araçları açısından tanımlasa da, yaklaşımının temelinde televizyon bulunmaktadır. Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyon, görece durağan ve ortak imgeleri insanların zihnine ekmektedir. Toplam program örneklerinden elde edilen örneği, televizyon izleyicileri uzun zaman süresince düzenli olarak izlemektedirler. Mekanlar, rol dağılımları, sosyal konumlandırmalar, eylemler ve sonuçlarla ilişkilendirilen bu örnek, neredeyse tüm program türlerine karşılık gelmektedir. Anılan örnek, "televizyon dünyası" (television world) olarak tanımlanmaktadır (Gerbner ve Gross, 1976; Gerbner vd., 1986 ve 1994). Gerçek dünyayla, televizyonda sunulan dünya arasında bazı eleştirel farklılıklar bulunmaktadır. Televizyon dünyası, seyrek olarak "objektif gerçekliği" sunmaktadır. Bunun yerine çoğunlukla egemen ideoloji ve değerleri dayatmaktadır (Morgan ve Shanahan, 1997). Televizyon dünyası ve gerçek dünya arasındaki farklılıklara, televizyon dünyasının sistematik bir çözümlemesi sonucunda ulaşılır. Bazı izleyiciler, televizyon dünyasında kendilerini yaşarlar: Orada tekrar eden örnekleri içselleştirmekten ve onlarla ilgili olmaktan kendilerini alamamaktadırlar (Gerbner vd., 1994: 25). Mesaj Sistem Çözümle-

1 Bu makalede "yazı" kelimesi bu makaleyi; "araştırma" kelimesi yapılan ampirik araştırmayı, "çalışma" kelimesi ise Yetiştirme Kuramıyla ilgili diğer çalışmaları ifade etmektedir.

2 Bu araştırmada Kurumsal Süreç Çözümlemesi yapılmadığından yazıda söz konusu bileşenle ilgili bilgi verilmemiştir. Bileşenle ilgili geniş bilgi için bkz. (Gerbner, 1973).

mesi, televizyon içeriği hakkında sistematik, güvenilir ve toplam gözlemler için bir araçtır. Bu çözümlemeyle bireysel ya da bir izleyici grubunun gördükleri tanımlanmaz. Aksine, en çok temsil edilen durağan ve yinelenen toplam mesaj örnekleri kaydedilir. Nitekim, uzun zaman boyunca bu mesajlar izlenmektedir. Kültürel Göstergeler Projesi bakımından televizyonu çok izleme, insanların, izledikleri yönünde bir algılamaya sahip olabilecekleri anlamına gelmektedir.

Öte yandan Mesaj Sistem Çözümlemesi önemini, Yetiştirme Çözümlemesine temel oluşturan sorulara kaynaklık etmesinden almaktadır. Yetiştirme Çözümlemesinde kullanılan sorular, geniş izleyici gruplarına bebeklikten başlayıp uzun zaman boyunca sunulan televizyon mesaj sistemlerine yerleşmiş olanları yansıtmaktadır (Gerbner, 1990: 253). Burada yapılacak yanlış bir çözümleme en basit ve net anlatımıyla, saha araştırmasından yanlış sonuçlar elde edilmesine neden olacaktır. Bunu bir örnekle açıklamak mümkündür: Televizyonda en çok A gösterilsin. Televizyon dünyasını belirlemeye yönelik çözümleme hatalı yapılsın ve en çok B'nin gösterildiği bulunsun. Bu durumda, saha araştırması için B'nin ne tür bir ekme yapacağı düşünülür ve bu ekmenin izleyicinin sosyal gerçeklik algılaması üzerinde bir rolü olup olmadığını anlamak için bir değer sorusu hazırlanır. Yetiştirme Kuramına göre, televizyonu çok izleyenler televizyon dünyasına bağlı bir dünya algılamasına sahip olacaklarından, saha araştırmasından beklenti esasında A yönünde olması gerekeceğinden sonuçlar B yani yanlış çıkacaktır.

Mesaj Sistem Çözümlemesinin, Kültürel Göstergeler Projesi açısından çok önemli olmasına karşın, Kültürel Göstergeler araştırma geleneğini popüler yapan Yetiştirme Çözümlemesi bileşenidir. Yetiştirme Çözümlemesi, "Yetiştirme Kuramı" olarak bilinen kuramsal bir temelin uygulamasıdır. Kültürel Göstergeler Projesi'nin, Yetiştirme Kuramı çerçevesinde sunulan önermeler üzerine temellendiği belirtilebilir. Üzerinde en çok durulan ve tartışma konusu yapılan, Yetiştirme Kuramının önermeleri ve Yetiştirme Çözümlemesi olmuştur. Yetiştirme, televizyon izleyicilerinin bilinçsizce televizyon dünyasının demografik gerçeklerini edinmesi, rastlantısal olarak öğrenmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Aktaran Perse, 1990: 52). Kavram, televizyon izlemenin, izleyicinin sosyal gerçeklik kavramlaştırmasına katkısını tanımlamak için kullanılmaktadır (Morgan, 1984: 500; Signorielli ve Morgan, 1996: 19). Yetiştirme anlamı şudur: Kültürel üretimin egemen tarzları, mesajları ve temsilleri oluşturmaya eğilimlidir. Bu mesaj ve temsiller, kültürel bağlar ve kurumların pratikleri ve yönelimlerini, dünya görüşleri ve ideolojilerini besler. Söz konusu mesaj ve temsiller de zaten bunlardan doğmaktadır (Morgan, 1990: 225).

Yetiştirme Kuramına göre, televizyon başında fazla zaman geçirenler, televizyonun en ortak ve yinelenen mesaj ve derslerinden yansıyan bir dünya görüşüne sahip olacaklardır. Kuram, televizyonun düşsel dünyasına bağlı kalmanın uzun dönemli toplam rolünü sorgulamaktadır (Morgan ve Shanahan, 1991: 89). Bu nedenle yetiştirme kavramı, "destekleme" ya da "etki" için uygun değildir. Araştırmacılar çalışmalarında, televizyonun kültürlemedeki uzun dönemli, yavaş değişim rolünü anlamaya çalışmaktadırlar. Buna karşılık, bir kaç program izlemenin, izleyicinin düşünce ve tutumlarında nasıl "değişiklik" yarattığıyla ilgilenmemektedirler (Signorielli, 1991: 123). Dolayısıyla, Gerbner ve arkadaşlarının yaklaşımı çoğulcu yaklaşımın geleneksel "etki" araştırmasından farklılık taşımaktadır.

Yetiştirme Çözümlemesi ise televizyonu çok seyreden izleyicilerin en çok ortak ve yinelenen mesajlardan oluşan televizyon dünyasının mesajlarını, gerçek dünya olarak algıladığını ortaya koymaya çalışır. Başka bir ifadeyle Yetiştirme Çözümlemesi, izleyicinin sosyal

gerçeklik kavramlaştırmasıyla televizyon içeriğindeki en çok yinelenen imge ve ideolojiler arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Morgan ve Signorielli, 1990; Morgan ve Shanahan, 1992: 1). Televizyonu çok seyredenlerle az seyredenlerin yanıtlarını demografik değişkenleri de göz önüne alarak karşılaştırır (Morgan ve Signorielli, 1990: 16). Ancak televizyonun yetiştirme rolünü ortaya çıkarmak için, ankete katılanlara doğrudan televizyon hakkında ne düşündükleri sorulmamaktadır; bunun yerine basitçe onların herhangi bir konuda ne düşündükleri sorulmaktadır. Bunun nedeni, ankete katılanların sorulara kaynaklık edenin televizyon olduğunu bilmemeleri gerektiridir. Bilmelerinin, yanıtlarını etkileyebileceği endişesi taşınmaktadır. Daha sonra ise, televizyon izleme miktarına bağlı olarak kavramlaştırmalardaki farklılık ortaya konmaktadır (Morgan, 1995: 108). Burada en belirleyici unsur, izleyicilerin “az ve çok” izleyenler olarak ayrılmasıdır. Televizyonu düzenli olarak “çok seyredenler” az seyredenlerden ayrılmaktadır. Her ne kadar bütün sosyal gruplar, hem çok hem de az seyredenlere göre ayrılabilirse de cinsiyet, gelir, yaş, iş alanı, eğitim, ırk, zamanı kullanma, sosyal etkileşim ya da dışlanma gibi demografik ve sosyal değişkenlere göre çok ve az izleyenler arasında ortalama farklılıklar bulunmaktadır. Az ve çok izleyenler arasındaki en önemli fark, bir başka deyişle televizyonun insanların sosyal gerçeklik algılamaları üzerindeki belirleyiciliği çok seyredenlerin bilinç kaynağı olarak televizyonu kullanmalarından gelmektedir (Morgan ve Signorielli, 1990: 21). Böylece Yetiştirme Çözümlemesi televizyonu az seyredenlerin farklılaştığını, kişilerarası farklı kaynaklardan enformasyon sağladıklarını varsaymaktadır. Ayrıca televizyonu az seyredenler haftada önemli saatlere varacak kadar televizyon seyretse de ve çok seyredenlerle herhangi bir durumda aynı kültürel çevrede yaşasalar bile, televizyon yoluyla elde edemeyecekleri birçok şeyi çok seyredenlerden dolayı olarak alabilirler. Bu nedenle, az ve çok seyredenler arasında küçük, fakat kapsamlı farklılıkların sistematik bir yapısının bulunması çok önemli sonuçları işaret edebilir (Morgan ve Signorielli, 1990: 20). Özlüce söylenirse, Yetiştirme Çözümlemesine göre televizyonu çok seyredenler tanımlamalarında daha çok, televizyona bağlı kalmaktadırlar (Signorielli ve Morgan, 1996: 119). Bu durum, Mesaj Sistem Çözümlemesi’nden elde edilen sonuçlardan hareketle hazırlanan sorulara karşılık olarak, ankete katılanların çok seyredenlerinden az seyredenlerine oranla daha çok televizyon yanıtı elde edilerek -ikisi arasındaki yüzde farkıyla- saptanmaktadır.³

Gerbner ve arkadaşları, yetiştirmeyle ilgili bir noktanın daha üzerinde durmaktadırlar. Onlara göre televizyonun, sosyal gerçekliğin kavramlaştırılmasına yaptığı katkıyı anlatmak için kullanılan “yetiştirme” ifadesi, basitçe bir “etkiler” sözcüğü olmamasının yanında, tek yönlü ve monoton bir süreç de değildir. Sembolik çevrenin yapısı ve kompozisyonu üzerinde yayılan bir kitle iletişim aracının yani televizyonun etkileri kurnazcadır, karmaşıktır ve diğer etkilerle birbirine karışmış durumdadır. Televizyondan yansıyan imgeler, düşünceleri ve inançları ne basitçe yaratmakta ne de onları yansıtmaktadır. Daha çok dinamik bir sürecin bütünlüklü bir görünümüdür. Kurumsal gereksinimler ve yönlendirmeler, kitleler olarak üretilmiş mesajların yaratımı ve dağılımına nüfuz etmektedir. Söz konusu mesajlar, kitle toplumunun gereksinimlerini, değerlerini ve ideolojilerini yaratmakta, elinde tutmakta ve sömürmektedir (Gerbner vd., 1994).

Öte yandan ilk Yetiştirme Çözümlemesi sonuçlarının yayınlanmasından sonra (Gerbner ve Gross, 1976), bir çok araştırmacı eleştirilerde bulunmuştur. Bazı eleştirilerde, çözümleme-

3 Burada yer verilen televizyon yanıtının ne anlama geldiğini Gerbner ve Gross’un tanımlamasına (1976) paralel olacak şekilde bir örnekle açıklamak mümkündür: Televizyon A’yı sunsun. A’nın ektiği B olsun. B’nin izleyicilerin sosyal gerçeklik algılaması olup olmadığını anlamak için B’yi tanımlayan C sorusu sorulsun. C sorusuna verecek evet ya da katılıyorum şeklindeki yanıtlar, televizyonu yanıtı olmaktadır.

ye ara değişkenlerin katıldığı Gerbner ve arkadaşlarının öne sürdükleri televizyonun yetiştirme etkisinin yüzdesinin düştüğü hatta hiç olmadığı ifade edilmiştir (Hirsch 1980 ve 1981). Bu eleştirilere verilen yanıtlar “Yaygın Görüş Haline Getirme” (Mainstreaming) kavramını doğurmuştur (Gerbner vd., 1980a, 1980b, 1982). Yaygın Görüş Haline Getirmenin ne anlama geldiğini kısaca anlatmadan önce, kavramın orijinal (İngilizcesi) kullanımı ve Türkçe’deki kullanımıyla ilgili bilgi vermek yararlı olacaktır:

“Mainstreaming” kavramı, Kültürel Göstergeler Projesi açısından “mainstream” kavramıyla karıştırılmamalıdır. Mainstream’i Türkçe’ye ‘anaakım’ olarak çevirmek mümkündür. Gerbner ve arkadaşlarının kullandığı mainstreaming kavramını ise ‘anaakımlaştırma, anaakıma itme, merkezi görüş yapma/haline getirme, ortayola çekme, Yaygın Görüş Haline Getirme/Gelme’ anlamında çevirmek ve kullanmak mümkündür. Bu yazıda mainstreaming’e karşılık, söz konusu örneklerden en uygun olanı olarak kabul edildiğinden “Yaygın Görüş Haline Getirme” tercih edilmiştir. Benzer tercih, Batmaz ve Aksoy’un (1995) çalışmalarında da görülmektedir. Ne var ki, Batmaz ve Aksoy kavramı, ‘yaygın görüş haline gelme’ şeklinde kullanılmaktadırlar. Bunun yerine, ‘Yaygın Görüş Haline Getirme’nin kullanılması daha doğru görünmektedir. Çünkü, yaygın görüş haline gelme, ‘birşeyin doğal sürecinde gerçekleştiği’ anlamını da beraberinde taşımaktadır. Oysa, Gerbner ve arkadaşlarının yaklaşımında mainstreaming sürecinde belli bir ‘kasıt’ vurgusu bulunmaktadır. Söz konusu ‘kasıt’ dikkate alındığında, “Yaygın Görüş Haline Getirme” uygun olmaktadır.⁴

Gerbner ve arkadaşları neredeyse yayınladıkları tüm metinlerde düşüncelerini açıklarken hem mainstream’e hem de mainstreaming’e yer vermektedirler. Yazarlar, kavramları belirtilen anlamlarda (mainstream=anaakım; mainstreaming=Yaygın Görüş Haline Getirme) kullanılmaktadırlar. Anaakım (mainstream), görece bir halkın görüşleri ve değerlerinin düşüncesi –ki bunları televizyon yetiştirmektedir- olarak ele alınmaktadır (Gerbner vd., 1980b: 15). Anaakım, televizyon dünyasının dinamikleri ve özelliklerini fazla izlemeyle yetiştirmektedir (Signorielli ve Morgan, 1996: 117). Yaygın Görüş Haline Getirme ise çok seyredenlerin, televizyon dünyasını öteki etken ve etkilerden kaynaklanan davranış ve yönelimlerdeki farklılıkları yok ederek algılaması anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle, farklı izleyici gruplarının yanıtlarındaki farklılıklar yani bu grupların farklı kültürel, sosyal ve politik özellikleriyle uyumlandırılmış farklılıklar, anılan grupların çok seyredenlerinin yanıtlarında azalmakta ya da yok olmaktadır (Gerbner vd., 1986: 31).

Yaygın Görüş Haline Getirme kavramı, Yetiştirme Çözümlemesi için oldukça önem taşımaktadır. Hatta, 1980’lerden beri yapılan çalışmalarda, ‘Yaygın Görüş Haline Getirme, Yetiştirme Çözümlemesinin önüne geçmiştir’ denilebilir.⁵ Ancak bunlar, iki ayrı çözümleme olsa da birbirini tamamlamaktadır. Doğal olarak, Yaygın Görüş Haline Getirme belli bir kuramsal bakışa bağlı olarak yapılmaktadır ve özünde yetiştirmenin kanıtını sunmaktadır.

Bir süreç olarak Yaygın Görüş Haline Getirme, televizyonun ortak yönelimleri yetiştirdiği iddiasının, kuramsal sunumunu ve deneysel kanıtını temsil etmektedir. Görece bir homojenleşmeyi, farklı görüşlerin emilmesini ve farklı izleyicilerin birbirlerine yakınlaştırılmasını sunmaktadır. Bir ölçüde, basılı kültür tarafından geliştirilen ve geçmişten gelen gele-

4 Mainstreaming kavramının Türkçe karşılığı ile ilgili açıklamalar, yazarın kendi görüşleridir. Başka yayınlardan alıntılara dipnot atılmıştır.

5 Kültürel Göstergeler Grubu olarak anılan ve George Gerbner, Lary Gross, Michael Morgan, Nancy Signorielli, James Shanahan gibi isimlerin oluşturduğu grubun 1980’lerden beri yaptıkları neredeyse tüm araştırmalarda Yaygın Görüş Haline Getirme testleri yapılmıştır. Bkz. (Gerbner, George vd. 1980a; 1980b; 1982; 1984; Morgan 1983; 1984; 1986; Morgan ve Rothschild, 1983; Signorielli, 1991 ve 1993).

neksel farklılıklar, televizyon dünyası içinde kültürlen ve birbirini takip eden gruplar ve kuşaklar düzeyinde bulanıklaşmıştır (Gerbner vd., 1980: 15; 1982; Morgan, 1986: 125). Televizyonun anaakımı, televizyondan yayılan değer ve imgelerin ortak örneklerini bir araya getiriyor diye düşünülürse, Yaygın Görüş Haline Getirme televizyonu çok seyredenlerin paylaştığı bilincin ifadesi olmaktadır. Aynı grubun televizyonu az seyredenleri çok seyredenlerden farklı görüşlere sahiptirler (Gerbner vd., 1984: 286). Yaygın Görüş Haline Getirme böylece, televizyon ve öteki etkenler arasındaki sistematik etkileşimin özel bir türü olmaktadır. Bunun sonucu olarak genellikle, alt gruplar arasındaki farklılıkları azaltmakla sonuçlanır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada televizyon dünyasını tanımlamaya yönelik Mesaj Sistem Çözümlemesi ile televizyonun insanları yetiştirme rolüne yönelik Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemeleri yapılmıştır. Mesaj Sistem Çözümlemesi, 4-8 Mart 2002 tarihleri arasında kalan 5 günlük dönemde en çok izlenen kanallardan atv, Kanal D, Show ve Star ile devlet kanalı olan TRT1 televizyonlarının ana haberleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 4-8 Mart 2002 tarihi rastlantısal olarak 6 ay öncesinden belirlenmiştir. Bir haftalık sürenin alınmasının nedeni, araştırmada kuram ve modelinden yararlanan George Gerbner ve arkadaşlarının da benzer tercihte bulunmalarıdır. 5 gün ve 5 kanal üzerinden 25 yapmasına karşın, 24 ana haber çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Bunun nedeni, TRT1'in bir ana haberinin yayınlanmamış olmasıdır. Çözümleme, ana haberi sunan spikerin ekranda görüldükten sonra, ilk haberle ilgili ilk sözcük ya da görüntü ile son haberle ilgili son görüntü ya da sözcük arasını kapsamaktadır. Çözümlemede, Gerbner ve arkadaşlarının geliştirdiği Mesaj Sistem Çözümlemesi formu kullanılmıştır ve 4 başlıkta gerçekleştirilmiştir. Bunlar, haberlerde yer verilen konular; ana karakterler; ikincil karakterler ve şiddet çözümlenmeleridir.

Yetiştirme Çözümlemesi için saha araştırması ise, Nisan ayının son haftasında, DDY Genel Müdürlüğü merkez binasında gerçekleştirilmiştir. DDY Genel Müdürlüğü'nün seçilmesinin nedeni, araştırmanın çalışanlar üzerinde yapılmak istenmesi ve bu amaç açısından genel müdürlük binasında görev yapan personel sayısının bu araştırma için yeterli örneklem alınabilecek kadar olmasıdır. Örneklem, oranlı kademeli rastlantısal örneklem yöntemiyle belirlenmiştir.⁶

Araştırma döneminde DDY Genel Müdürlüğü'nde, 459'u kadın olmak üzere toplam 1459 personel çalışmaktadır. Örneklem yüzde 20 olarak belirlenmiştir. Buna göre 92'si kadın 200'ü erkek olmak üzere 292 personelin anketi yanıtlamaları sağlanmıştır. Anketler, Genel

⁶ Erdoğan (1998: 88), bu örneklemi şu şekilde anlatmaktadır: Kademeli rastlantı örnekleminde önce nüfus homojen alt gruplara (Ni) ayrılır ve sonra rastlantılı örneklem çıkartılır. Alt gruplar: $N_1+N_2+N_3+N_4+Ni=N$. Örneklem (her grup için): $F=n/N$. Örneğin; $N=2000$, $n=200$. Ancak burada kadın ve erkeklerde olasılıklı temsil aranmalıdır. Örneğin, 2000 nüfusun 500'ü kadın ve 1500'ü erkek olsun. Bu durumda kaç erkek, kaç kadın almak gerektiği şöyle belirlenir: Basit rastlantıda; $F=n/N=200/2000=0.10$. Yani nüfusun yüzde 10'u örneklem alınmalıdır. Eğer 100 kadın 100 erkek seçmek istenirse, kadın için $F_1=100/500=0.20$; erkek için $F_2=100/500=0.066$ kota ayrılmalıdır. Bunun yanında gruplar içinde farklı örneklem kesri de kullanılabilir. Bu ise "oranlı olmayan kademeli örneklem"dir. Örneğin, 100 kadın 100 erkek örnek alınrsa, bu orantsız örneklem olmaktadır. Çünkü 100 kadın, 500 kadının yüzde 20'si ederken; 100 erkek 1500 erkeğin yüzde 6'sını (0.066) örneklemektedir. Buna karşılık aynı örneklem kesri kullanılırsa, bu "oranlı kademeli rastlantılı örneklem"dir. Örneğin, kadınlar için $f=0.10$ ve erkekler için yüzde 10. Bu durumda 500 kadın arasından 50 ve 1500 erkek arasından 150 örnek seçilmektedir.

Müdürlük binasının giriş katından başlanarak 92 kadın 200 erkek rakamına ulaşıncaya kadar üst katlara çıkarak doldurtulmuştur.⁷

Çözümlemeler için yeniden kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Ankette soruların sunduğu şıklar, “Tümüyle katılıyorum, katılıyorum, fikrim yok (ne katılıyorum ne de katılmıyorum), katılmıyorum ve tümüyle katılmıyorum” şeklindedir. Bu seçeneklerden “Tümüyle katılıyorum ve katılıyorum” televizyon dünyasını yansıtmaktadır. Başka bir anlatımla, televizyonu çok seyredenlerden –televizyon dünyasına bağlı bir dünya algılamaları olacağı düşünüldüğünden- tümüyle katılıyorum ya da katılıyorum seçeneklerini tercih etmeleri beklenmektedir. Çözümleme yapılırken tümüyle katılıyorum ve katılıyorum şıkları, “katılıyorum”; tümüyle katılmıyorum ve katılmıyorum şıkları da “katılmıyorum” şıkkı altında birleştirilmiştir. “Ne katılıyorum ne de katılmıyorum” tercihleri ise, istatistiki açıdan temsil gücüne yani yeterli değere sahip olmamasından dolayı çözümlenmeye katılmamıştır. Bu arada, testlerin verdiği ilişkinin gücü konusunda bazı kategoriler geliştirilmiştir. Buna göre, r: 0.25 altı zayıf, r: 0.26-39 arası orta derecede güçlü; r: 0.40 ve üstü güçlü ilişki olarak tanımlanmıştır.

Testler açısından bir noktayı daha anımsatmakta yarar bulunmaktadır: Gerbner ve arkadaşları, az ve çok izleyici ayrımını televizyon izleme süresi üzerinden yapmaktadırlar. Ancak, bunun için az ve çok arasındaki sınıra yönelik herhangi bir süre vermemektedirler. Aksine, önemli olanın az ve çok izleme arasındaki fark olduğunu belirterek “kesme” işleminin yapılmasının yeterliliğine değinmektedirler (Shanahan ve Morgan, 1999). Çalışmada, 3 saat ve üzeri çok izleyenler olarak belirlenirken 3 saat altı televizyon izleyenler az izleyenler olarak kabul edilmiştir. Bu kesme işlemi, anlamlı görünmektedir: 19.00-24.00 saatleri arasında evinde olacağı düşünülecek bir kişinin bu saatler arasında kalan 5 saatlik sürenin 3 saatini televizyonla geçirdiği kabul edilebilir.

Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemeleri için, 11 soru sorulmuş ve değerlendirilmiştir. Böylece, Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme ile ilgili 11 faktörün dağılımına bakılmıştır. Test sonucunda p: 0.05 ve altı anlamlı olarak alınmıştır. Yetiştirme Çözümlemesi için hazırlanan soru ve geliştirilen hipotezlerin sunumunun her bir soru esasında yapılması gerekir. Ancak böyle bir sunum, çok yer alacağından diğerlerini de anlatacak ölçüde tek bir soru ve hipotez örneği üzerinden verilmiştir:

Soru: “Genel olarak söylersek hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır (günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız; günümüzde insanlara güvenilemez; birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır; insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler; toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir; ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır; siyaset erkek işidir; alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır; polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır; Türkiye’de etnik sorunlar bulunmaktadır) ifadelerine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir.

H0: Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır’a (günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız; günümüzde insanlara güvenilemez; birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır

⁷ Bu noktada “neden giriş katından başlandı” şeklinde bir soru akla gelebilir. Soruya şöyle bir yanıt vermek mümkündür: Rastlantısal örneklem yöntemiyle belirlenen rakama ulaşmak için “en uygun” tercih, giriş katından başlamak olarak düşünülmüştür. En üst katın son odasında da başlanabilirdi. Önemli olan binada 292 rakamına ulaşmaktır. Nitekim merkez binada her katta her statü, yaş ve cinsiyette çalışan bulunmaktadır.

şır; insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler; toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir; ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır; siyaset erkek işidir; alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır; polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır; Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır) farkına göre katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.

H1: *Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır’a (günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız; günümüzde insanlara güvenilemez; birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır; insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler; toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir; ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır; siyaset erkek işidir; alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır; polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır; Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır) farkına göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır.*

Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmeleri de, 11 soru itibariyle Yetiştirme Çözümlenmesine ek olarak kontrol değişkenleri katılarak yapılmıştır. Bu anlamda, aynı sorunun Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmelerinin anlamlılığında farklılık olması, toplamda çözümlemenin geçerliliği üstünde herhangi bir etkiye sahip değildir. Çünkü, Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmeleri aynı veri üzerinde yapılan farklı çözümlenmelerdir. Ancak bu, ikisinin farklı amaçları olduğu anlamına gelmemektedir. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmeleri televizyonun yetiştirme etkisini göstermek için yapılan daha detaylı çözümlenmelerdir. Dolayısıyla Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmeleri, Yetiştirme Çözümlenmeleri sonucunda elde edilen sonucu bire bir aynı örnek üzerinde değil ama toplamda desteklemek için yapılmaktadır.

Çalışma için iki ayrı Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmesi gerçekleştirilmiştir. Bunlar, “cinsiyet ve gelir” çözümlenmeleridir. ‘Toplumsal bir değişken olarak cinsiyete’ göre çözümlenme yapılması neredeyse, bu türden bir araştırma için zorunluluktur. Gelir ise, anketi yanıtlayanların maaşlarının sabit olması nedeniyle tercih edilmiştir. Gelir açısından kesme işlemi 750 milyon ve altı “alt”, üstü ise “üst” gelir şeklinde yapılmıştır. Bunun, ikili ayırım açısından yeterli olduğu söylenebilir. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlenmesi için geliştirilen hipotezler ise şunlardır:

1. H0: *Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır’a (günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız; günümüzde insanlara güvenilemez; birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır; insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler; toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir; ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır; siyaset erkek işidir; alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır; polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır; Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır) “cinsiyet; gelir” farkına göre katılıp katılmama açısından etkisi yoktur.*

H1: *Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır’a (günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız; günümüzde insanlara güvenilemez; birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır; insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler; toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir; ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır; siyaset erkek işidir; alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmakta-*

dır; polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır; Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır) “cinsiyet; gelir” farkına göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Burada önce, televizyon dünyasını tanımlamaya yönelik Mesaj Sistem Çözümlemesi bulguları verilmiştir. Daha sonra da, Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlerinden elde edilen bulgular bir arada aktarılmıştır: Örneğin birinci sorunun a şığında Yetiştirme, b şığında cinsiyete göre ve c şığında da gelire göre Yaygın Görüş Haline Getirme test sonuçları sunulmuştur.

4.1. Mesaj Sistem Çözümlemesi: Televizyon Dünyasının Söyledikleri⁸

Beş kanalda yayınlanan toplam 467 farklı haberin 361 adedi ciddi⁹ içeriklidir. Ciddi haberlerin toplam içindeki payı ise yüzde 77’dir. Ne hafif ne ciddi özellikte olan haberlerin sayısı 46’dır. Bunların toplam içindeki payı, yüzde 10’dur. Çoğunlukla komik içerikli haberlerin toplam içindeki payı da yüzde 13’tür. Bu haberler 60 adettir.

Toplam 138 adet haberin konusunu şiddet oluşturmuştur. Şiddetin yer aldığı haberlerinin toplamı ise 144’tür. Bu rakam, çözümlemede saptanan şiddet haberlerinin 138 adet olmasıyla çelişki sunmamaktadır. 138 rakamı, konusu itibariyle şiddeti içerenleri temsil etmektedir. Oysa şiddet, konusu farklı olan haberlerde de yer alabilmektedir. Devletler arası sorunlarla ilgili haberler de eklendiğinde rakam, 174’ü bulmaktadır.

Polis toplam 95 habere konu olmuştur. Bunun toplam içindeki payı yüzde 20’dir. Polis bu haberlerden 55 tanesinde odak, 33’ünde belirgin ve 7’sinde de kazara gösterilmektedir. Yine Polis 95 haberin 77’sinde görevli, 9’unda adaletli, 6’sında adaletsiz ve 3’ünde de başarısız olarak sunulmaktadır.

Devlet, TBMM ve Hükümet toplam 85 habere konu olmuştur. Bunların çoğunluğunda başarılı olarak sunulmuştur. Ekonomi haberleri de ana haberlerde yer verilen konular arasındadır. Buna göre, 30 ekonomi haberi odaklanarak verilmiştir. Ekonomi haberlerinin 6’sında devlet konu edilirken, bunların 2’sinde başarılı, 3’ünde başarısız ve 1’inde de belirsiz olarak sunulmaktadır. Hükümet ise 16 haberde yer almaktadır. Bunların 12’sinde başarılı, 4’ünde başarısız olarak sunulmuştur.

Devletler arası sorunlara yönelik 24’ü odakta 2’si belirgin ve 1’i kazara olmak üzere toplam 27 haber yer almıştır.

8 Mesaj Sistem Çözümlemesi, televizyon haberlerinde en çok gösterilenler ve böylece saha araştırmasına kaynaklık eden veriler temelinde tablosuz olarak sunulmuştur. Bunun nedeni, yazının boyutunun daha fazla uzayacak olmasıdır. Nitekim Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlerinin bir anlamda zorunlu olarak tablolular sunulması yazının boyutunu oldukça genişletmiştir.

9 Programın tonu çözümlemesinde, üç kategori bulunmaktadır. Bunlardan oldukça ciddi olanına örnek olarak semt kavgası, soygun ya da başbakanı konu alan haberler gösterilebilir. Komik haberlere ise, kamera şakaları örnek gösterilebilir. Ne ciddi ne komik türe de, bir aktörün bir eğlence merkezine gelişini içeren bir haber örnek gösterilebilir. Mesaj Sistemi Çözümlemesinde, bu tanımlamalar dikkate alınmıştır.

Ana karakter çözümlemesine bakıldığında, erkeklerin ana haberlerde ana karakter olarak gösterilme sayıları 352'dir. Bu rakamın yüzde karşılığı ise 78. Kadınların sayısı 99'dur. Televizyon ana haberlerinin dünyasının iş-etkinlik alanına bakıldığında, 96'sının yani yüzde 21'lik bir dilimin iş etkinlik alanı net olarak sunulmamaktadır. Ana haberlerde kamu-siyaset alanındaki ana karakterler, 175 kez görülmüştür. Bu rakamın toplam içindeki yüzde payı 39'a denk gelmektedir.

Etnik köken çözümlemesinde 391 Türk ana karakter görülmüştür. Bunların toplam içindeki yüzde payı 87'dir. Kürt kökenli ana karakter sayısı 14 iken yüzde payı 3'tür. 10 ana karakterin etnik köken saptaması yapılamazken, ana karakterlerin 36'sı yüzde 8 payla diğer etnik kökenlere sahiptir.

4.2. Saha Araştırması Bulguları

Bu başlık altında önce Yetiştirme Çözümlemelerinin yorumlanmasında yararlı olacak bazı soruların frekans dağılımları verilmiş, daha sonra da Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme testlerinin sonuçları aktarılmıştır.

Tablo 1. Haberlerin İzlenme Oranları

	frekans	yüzde
1. sırada izleme	132	45,2
2. sırada izleme	25	8,6
3. sırada izleme	12	4,1
4. sırada izleme	3	1,0
5. sırada izleme	1	,3
Toplam	173	59,2
Yanitsiz	119	40,8
Toplam	292	100,0

Mesaj Sistem Çözümlemesinin yapıldığı ana haberlerin izlenme oranıyla ilgili sonuçlar Tablo 1'de görülmektedir: Anketi yanıtlayanların 173'ü (yüzde 59) haberleri izlediğini belirtirken, bu rakamın yüzde 45'i haberleri 1. sırada izlediğini belirtmiştir.¹⁰

¹⁰ Burada amaç yanıtlayıcıların haberleri izleyip izlemediklerini ortaya koymaktır. Hangi kanalın ne ölçüde izlenip izlenmediği amaçlar arasında yer almamaktadır. Böyle bir amaç, televizyonun Yetiştirme rolü açısından "önem" taşımamaktadır. Bu nedenle, kanal açısından bir çözümlenmeye gerek duyulmamıştır.

Tablo 2. Televizyon İzleme Ortamıyla İlgili Yanıtların Dağılımı

	frekans	yüzde
Tek başına televizyon izleyebiliyorum	61	20,9
Çoğunluğun izlediği televizyonu izleyebiliyorum	13	4,5
Ailemle televizyon izleyebiliyorum	201	68,8
Televizyon izleyemiyorum	4	1,4
Toplam	279	95,5
Yanitsız	13	4,5
Toplam	292	100,0

Anket kağıdını dolduranların televizyon izleme ortamları ile ilgili sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur: 279 kişinin yüzde 69’u aile ortamında; 21’i tek başına ve 5’i de çoğunluğun izlediği televizyonu seyrettiklerini ifade etmişlerdir. İzlemiyorum diyenlerin oranı yüzde 1’dir. Yüzde 5 oranında yanıtız bulunmaktadır.

Tablo 3. Kadın-erkek eşitliği konusundaki düşünceler

	frekans	yüzde
Kadın erkek esittir	199	68,2
Kadın üstündür	10	3,4
Erkek üstündür	38	13,0
Toplam	247	84,6
Yanitsız	45	15,4
Toplam	292	100,0

Anketi yanıtlayanların kadın-erkek eşitliği konusundaki düşünceleri Tablo 3’de verilmiştir: Buna göre, yüzde 68’i kadın-erkek eşittir derken, yüzde 13’ü erkek üstündür, yüzde 3’ü de kadın üstündür şeklinde görüş bildirmiştir. Yüzde 15’lik bir dilim soruyu yanıtlamamıştır.

Yetiştirme testleri sonuçları ise şu şekildedir:

1. a. Yetiştirme Çözümlemesi için, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır*’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Bu amaçla DDY personeline, “Genel olarak söylersek *hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu sorulmuştur. Çözümleme için, ki kare dağılımı kullanılmıştır. Test sonucu Tablo 4’de sunulmuştur. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 4. Birinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
izleme	Az	Adet	79	77	156
		Yüzde	50,6%	49,4%	100,0%
	Çok	Adet	47	57	104
		Yüzde	45,2%	54,8%	100,0%
Toplam		Adet	126	134	260
		Yüzde	48,5%	51,5%	100,0%

χ^2 : 0.742 p: 0.3 sd: 1 r: 0.10

b. Cinsiyet'e göre ilk Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi için, "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır'a cinsiyete göre, katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımı kullanılmıştır.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Birinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet						
				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	izleme	Az	Adet	38	14	52
			Yüzde	73,1%	26,9%	100,0%
	Çok	Adet	18	6	24	
		Yüzde	75,0%	25,0%	100,0%	
Toplam		Adet	56	20	76	
		Yüzde	73,7%	26,3%	100,0%	
Erkek	izleme	Az	Adet	41	63	104
			Yüzde	39,4%	60,6%	100,0%
	Çok	Adet	29	51	80	
		Yüzde	36,3%	63,8%	100,0%	
Toplam		Adet	70	114	184	
		Yüzde	38,0%	62,0%	100,0%	

χ^2 : 0.193 sd: 1 p: 0.6 r: -0.05

Test sonucu Tablo 5'de sunulmuştur: Bu test sonucunda Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

c. Gelir'e göre ilk Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi için, "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının hükümetler vatandaşların mutlu olması için çalışır'a gelire göre, katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımı kullanılmıştır. Test sonucu Tablo 6'da verilmiştir. Test sonucunda Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 6. Gelire Göre Birinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam	
Alt	İzleme	Az	Adet	19	22	41
		Yüzde	46,3%	53,7%	100,0%	
	Çok	Az	Adet	16	25	41
		Yüzde	39,0%	61,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	35	47	82	
		Yüzde	42,7%	57,3%	100,0%	
Üst	İzleme	Az	Adet	54	49	103
		Yüzde	52,4%	47,6%	100,0%	
	Çok	Az	Adet	25	25	50
		Yüzde	50,0%	50,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	79	74	153	
		Yüzde	51,6%	48,4%	100,0%	

χ^2 : 0.449 sd: 1 p: 0.5 r: 0.14

2. a. Yetiştirme Çözümlemesi için, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız*’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da test edilmiştir. Bu amaçla DDY personeline şu soru yöneltilmiştir: “Genel olarak söylersek *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz.” Test sonucu Tablo 7’de sunulmuştur. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 7. İkinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	Adet	30	131	161
		Yüzde	18,6%	81,4%	100,0%
	Çok	Adet	23	80	103
		Yüzde	22,3%	77,7%	100,0%
Toplam	Adet	53	211	264	
	Yüzde	20,1%	79,9%	100,0%	

χ^2 : 0.535 sd: 1 p: 0.4 r: -0.113

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamaktayız*’a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır.” İkinci sorunun ilk Yaygın Görüş Haline Getirme testi için bu varsayım kullanılmıştır. Test sonucu Tablo 8’de görülmektedir. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 8. Cinsiyete Göre İkinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet						Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Kadın	İzleme	Az	Adet	7	46	53
			Yüzde	13,2%	86,8%	100,0%
	Çok	Az	Adet	6	18	24
			Yüzde	25,0%	75,0%	100,0%
	Toplam	Az	Adet	13	64	77
			Yüzde	16,9%	83,1%	100,0%
Erkek	İzleme	Az	Adet	23	85	108
			Yüzde	21,3%	78,7%	100,0%
	Çok	Az	Adet	17	62	79
			Yüzde	21,5%	78,5%	100,0%
	Toplam	Az	Adet	40	147	187
			Yüzde	21,4%	78,6%	100,0%

$\chi^2:1637$ sd: 1 p: 0.2 r: 0. -0.37

c. "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının günümüzde tehlikeli bir dünyada yaşamakta-
yız'a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır." varsayımı da test edilmiştir. Çı-
kan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 9. Gelire Göre İkinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir						Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Alt	İzleme	Az	Adet	5	37	42
			Yüzde	11,9%	88,1%	100,0%
	Çok	Az	Adet	10	30	40
			Yüzde	25,0%	75,0%	100,0%
	Toplam	Az	Adet	15	67	82
			Yüzde	18,3%	81,7%	100,0%
Üst	İzleme	Az	Adet	20	85	105
			Yüzde	19,0%	81,0%	100,0%
	Çok	Az	Adet	11	39	50
			Yüzde	22,0%	78,0%	100,0%
	Toplam	Az	Adet	31	124	155
			Yüzde	20,0%	80,0%	100,0%

$\chi^2: 2.351$ sd: 1 p: 0.1 r: -0.42

3. “Genel olarak söylersek *günümüzde insanlara güvenilemez* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindeki sorunun televizyon yanıtı “katılıyorum”dur. Yetiştirme Çözümlemesi için, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *günümüzde insanlara güvenilemez’e* katılım katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Çözümleme için, ki kare dağılımı kullanılmıştır. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 10. Üçüncü Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	Adet	92	68	160
		Yüzde	57,5%	42,5%	100,0%
	Çok	Adet	46	58	104
		Yüzde	44,2%	55,8%	100,0%
Toplam		Adet	138	126	264
		Yüzde	52,3%	47,7%	100,0%

χ^2 : 4.448 sd: 1 p: 0.03 r: 0.26

Test sonucu Tablo 10’da sunulmuştur: Katılıyorum yanıtını veren çok izleyenlerin yüzdesi 56’dır. Az izleyenlerin ise 43. Aradaki 13’lük pay yetiştirme göstergesidir. İlişkinin gücü orta derecede çıkmıştır.

b. Cinsiyete göre üçüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi için geliştirilen varsayım; “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *günümüzde insanlara güvenilemez’e* cinsiyete göre katılım katılmama açısından etkisi vardır” şeklindedir.

Tablo 11. Cinsiyete Göre Üçüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet						
				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	İzleme	Az	adet	27	25	52
			yüzde	51,9%	48,1%	100,0%
		Çok	adet	9	15	24
			yüzde	37,5%	62,5%	100,0%
	Toplam	adet	36	40	76	
		yüzde	47,4%	52,6%	100,0%	
Erkek	İzleme	Az	adet	65	43	108
			yüzde	60,2%	39,8%	100,0%
		Çok	adet	37	43	80
			yüzde	46,3%	53,8%	100,0%
	Toplam	adet	102	86	188	
		yüzde	54,3%	45,7%	100,0%	

χ^2 : 3.596 sd: 1 p: 0.06 r: 0.28

Test sonucu Tablo 11’de sunulmuştur: Çıkan sonuca göre Yokluk hipotezi reddedilmemiştir.

c. Gelire göre üçüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi için geliştirilen varsayım; “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *günümüzde insanlara güvenilemez’e* gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” şeklindedir. Test sonucu Tablo 12’de sunulmuştur: Alt gelir kontrol edildiğinde test, üst gelir açısından anlamlı çıkmış ve Yokluk Hipotezi reddedilmiştir. İlişkinin gücü orta derecededir.

Tablo 12. Gelire Göre Üçüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir						Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Alt	Izleme	Az	Adet	19	23	42
			Yüzde	45,2%	54,8%	100,0%
	Çok	Adet	23	18	41	
		Yüzde	56,1%	43,9%	100,0%	
	Toplam	Adet	42	41	83	
		Yüzde	50,6%	49,4%	100,0%	
Üst	Izleme	Az	Adet	66	38	104
			Yüzde	63,5%	36,5%	100,0%
	Çok	Adet	22	28	50	
		Yüzde	44,0%	56,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	88	66	154	
		Yüzde	57,1%	42,9%	100,0%	

χ^2 : 5.222 sd: 1 p: 0.02 r: 0.37

4. a. Yetiştirme Çözümlemesi için “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır’a* katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Nitekim, ankete katılanlara yöneltilen 4. soru, “Genel olarak söylesek birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindedir. Test sonucu Tablo 13’de sunulmuştur. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 13. Dördüncü Yetiştirme Sorusunun Dağılımı:

					Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	
Izleme	Az	Adet	60	100	160
		Yüzde	37,5%	62,5%	100,0%
	Çok	Adet	35	69	104
		Yüzde	33,7%	66,3%	100,0%
Toplam	Adet	95	169	264	
	Yüzde	36,0%	64,0%	100,0%	

χ^2 : 0.405 sd: 1 p: 0.5 r: 0.08

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır*’a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da test edilmiştir. Test sonucu Tablo 14’de yer almaktadır. Bu testin sonucu Yokluk Hipotezinin reddedilmediğini vermiştir.

Tablo 14. Cinsiyete Göre Dördüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet						
				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	izleme	Az	Adet	29	24	53
			Yüzde	54,7%	45,3%	100,0%
	Çok	Adet	11	13	24	
		Yüzde	45,8%	54,2%	100,0%	
	Toplam	Adet	40	37	77	
		Yüzde	51,9%	48,1%	100,0%	
Erkek	izleme	Az	Adet	31	76	107
			Yüzde	29,0%	71,0%	100,0%
	Çok	Adet	24	56	80	
		Yüzde	30,0%	70,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	55	132	187	
		Yüzde	29,4%	70,6%	100,0%	

χ^2 : 0.522 sd: 1 p: 0.4 r: 0.17

c. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst olmak yerine, sizden yararlanmaya çalışır*’a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da test edilmiştir. Test sonucu Tablo 15’de görülmektedir. Çıkan sonuca göre, üst gelir kontrol edildiğinde alt gelir açısından Yokluk Hipotezi reddedilmiştir. İlişkinin güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 15. Gelire Göre Dördüncü Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir						
				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Alt	izleme	Az	Adet	8	34	42
			Yüzde	19,0%	81,0%	100,0%
	çok	Adet	16	25	41	
		Yüzde	39,0%	61,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	24	59	83	
		Yüzde	28,9%	71,1%	100,0%	
Üst	izleme	Az	Adet	48	56	104
			Yüzde	46,2%	53,8%	100,0%
	çok	Adet	16	34	50	
		Yüzde	32,0%	68,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	64	90	154	
		Yüzde	41,6%	58,4%	100,0%	

χ^2 : 4.028 sd: 1 p: 0.04 r:-0.46

5. a. Yetiştirme Çözümlemesi için test edilen bir varsayım da şudur: “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler*’e katılıp katılmama açısından etkisi vardır.” Bunun için, “Genel olarak söylersek insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” şeklindeki soru sorulmuştur. Test sonucu Tablo 16’da verilmiştir. Çözümleme sonucunda Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 16. Beşinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	adet	50	111	161
		Yüzde	31,1%	68,9%	100,0%
	Çok	adet	26	76	102
		Yüzde	25,5%	74,5%	100,0%
Toplam		adet	76	187	263
		Yüzde	28,9%	71,1%	100,0%

χ^2 : 0.941 sd: 1 p: 0.3 r: 0.13

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünürler*’e cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının çözümlemesi, anlamlı çıkmamıştır. Bu nedenle Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Test sonucu Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Cinsiyete Göre Beşinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	İzleme	Az	Adet	19	34	53
			Yüzde	35,8%	64,2%	100,0%
		Çok	Adet	6	18	24
			Yüzde	25,0%	75,0%	100,0%
	Toplam	Adet	25	52	77	
		Yüzde	32,5%	67,5%	100,0%	
Erkek	İzleme	Az	Adet	31	77	108
			Yüzde	28,7%	71,3%	100,0%
		Çok	Adet	20	58	78
			Yüzde	25,6%	74,4%	100,0%
	Toplam	Adet	51	135	186	
		Yüzde	27,4%	72,6%	100,0%	

χ^2 : 0.887 sd: 1 p: 0.3 r: 0.25

c. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının insanlar yardımcı olmak yerine kendilerini düşünenler’e gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının çözümlemesi de anlamlı çıkmamış ve Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Bu testin sonucu Tablo 18’de görülmektedir.

Tablo 18. Gelire Göre Beşinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Alt	İzleme	Az	Adet	11	31	42
			Yüzde	26,2%	73,8%	100,0%
	Çok	Adet	14	25	39	
		Yüzde	35,9%	64,1%	100,0%	
	Toplam	Adet	25	56	81	
		Yüzde	30,9%	69,1%	100,0%	
Üst	İzleme	Az	Adet	36	69	105
			Yüzde	34,3%	65,7%	100,0%
	Çok	Adet	12	38	50	
		Yüzde	24,0%	76,0%	100,0%	
	Toplam	Adet	48	107	155	
		Yüzde	31,0%	69,0%	100,0%	

χ^2 : 1.676 sd: 1 p: 0.1 r: 0.24

6. a. Ankete katılanlara, “Genel olarak söylersek toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu da yöneltilmiştir. Dolayısıyla, Yetiştirme Çözümlemesi için “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının toplumda başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir’e katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Çözümleme için yine diğerlerinde olduğu gibi, ki kare dağılımı kullanılmıştır. Çıkan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Sonuçlar Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19. Altıncı Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	Adet	63	97	160	
		Yüzde	39,4%	60,6%	100,0%	
	Çok	Adet	30	73	103	
		Yüzde	29,1%	70,9%	100,0%	
Toplam	Adet	93	170	263		
	Yüzde	35,4%	64,6%	100,0%		

χ^2 : 2.880 sd: 1 p: 0.09 r: 0.22

b. "Televizyon izleme yoğunluk oranının başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir'e cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımı da çözümlenmiştir. Çözümleme sonucunda, Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Test sonucu Tablo 20'de görülmektedir.

Tablo 20. Cinsiyete Göre Altıncı Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet				katılmıyorum	katılıyorum	Toplam
Kadın	izleme	Az	Adet	27	26	53
			Yüzde	50,9%	49,1%	100,0%
	çok	Adet	7	16	23	
		Yüzde	30,4%	69,6%	100,0%	
	Toplam	Adet	34	42	76	
		Yüzde	44,7%	55,3%	100,0%	
Erkek	izleme	Az	Adet	36	71	107
			Yüzde	33,6%	66,4%	100,0%
	çok	Adet	23	57	80	
		Yüzde	28,8%	71,3%	100,0%	
	Toplam	Adet	59	128	187	
		Yüzde	31,6%	68,4%	100,0%	

χ^2 : 2.729 sd: 1 p: 0.09 r: 0.40

c. "Televizyon izleme yoğunluk oranının başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir'e gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımı da çözümlenmiştir. Tablo 21'de görülen çözümleme sonucunda, Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 21. Gelire Göre Altıncı Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Alt	izleme	Az	Adet	14	28	42
			Yüzde	33,3%	66,7%	100,0%
	Çok	Adet	12	30	42	
		Yüzde	28,6%	71,4%	100,0%	
	Toplam	Adet	26	58	84	
		Yüzde	31,0%	69,0%	100,0%	
Üst	izleme	Az	Adet	46	59	105
			Yüzde	43,8%	56,2%	100,0%
	Çok	Adet	15	33	48	
		Yüzde	31,3%	68,8%	100,0%	
	Toplam	Adet	61	92	153	
		Yüzde	39,9%	60,1%	100,0%	

χ^2 : 2.167 sd: 1 p: 0.1 r: 0.26

7. a. Yetiştirme Çözümlemesi için “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır*’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da çözümlenmiştir. Bu amaçla DDY personeline yöneltilen soru, “Genel olarak söylesek *ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır* ifadesine katılım derecenizi belirtiniz”dir. Çözümlemeye göre Yokluk Hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 22. Yedinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	Adet	28	131	159
		Yüzde	17,6%	82,4%	100,0%
Çok	Adet	10	93	103	
	Yüzde	9,7%	90,3%	100,0%	
Toplam	Adet	38	224	262	
	Yüzde	14,5%	85,5%	100,0%	

χ^2 : 3.147 sd: 1 p: 0.05 r: 0.33

Test sonucu Tablo 22’de yer almaktadır: Anketi yanıtlayanların katılıyorum diyen çok izleyenlerin yüzdesi 90 olurken, az izleyenlerinki 82’de kalmıştır. İlişkinin gücü orta derecede çıkmakla birlikte, yüzde 8’lik bir yetiştirme göstergesi bulunmuştur.

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır*’a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının çözümlenmesi sonucunda da Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Test sonucu Tablo 23’de yer almaktadır.

Tablo 23. Cinsiyete Göre Yedinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	İzleme	Az	Adet	8	44	52
			Yüzde	15,4%	84,6%	100,0%
	Çok	Adet	1	22	23	
		Yüzde	4,3%	95,7%	100,0%	
	Toplam	Adet	9	66	75	
		Yüzde	12,0%	88,0%	100,0%	
Erkek	İzleme	Az	Adet	20	87	107
			Yüzde	18,7%	81,3%	100,0%
	Çok	Adet	9	71	80	
		Yüzde	11,3%	88,8%	100,0%	
	Toplam	Adet	29	158	187	
		Yüzde	15,5%	84,5%	100,0%	

χ^2 : 1.839 sd: 1 p: 0.1 r: 0.60

c. "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *ulusların çoğu birbiriyle sorun yaşamaktadır*'a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımının çözümlenmesi sonucunda da Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Sonuçlar Tablo 24'de görülmektedir.

Tablo 24. Gelire Göre Yedinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Alt	Izleme	Az	Adet	5	37	42
			Yüzde	11,9%	88,1%	
	Çok	Adet	10	30	40	
		Yüzde	25,0%	75,0%	100,0%	
	Toplam		Adet	15	67	82
			Yüzde	18,3%	81,7%	100,0%
Üst	Izleme	Az	Adet	20	85	105
			Yüzde	19,0%	81,0%	100,0%
	Çok	Adet	11	39	50	
		Yüzde	22,0%	78,0%	100,0%	
	Toplam		Adet	31	124	155
			Yüzde	20,0%	80,0%	100,0%

χ^2 : 1.102 sd: 1 p: 0.1 r: 0.25

8.a. "Genel olarak söylersek siyaset erkek işidir ifadesine katılım derecenizi belirtiniz" şeklindeki sorunun televizyon yanıtı da diğerleri gibi "katılıyorum"dur. "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının siyaset erkek işidir'e katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımı test edilmiştir. Çözümleme sonucunda, Yokluk Hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 25. Sekizinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Izleme	Az	Adet	145	15	160
		Yüzde	90,6%	9,4%	100,0%
	Çok	Adet	83	19	102
		Yüzde	81,4%	18,6%	100,0%
Toplam		Adet	228	34	262
		Yüzde	87,0%	13,0%	100,0%

χ^2 : 4.722 sd: 1 p: 0.03 r:0.37

Test sonucu Tablo 25'de görülmektedir: Testte ilişkinin gücü orta derecede çıkmıştır. Ancak yüzde 10'luk bir yetiştirme göstergesine rastlanılmıştır. Televizyonu çok izleyenlerin katılıyorum yanıtlarının yüzdesi 19 çıkarken, az izleyenlerinki 9 olarak belirlenmiştir.

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *siyaset erkek işidir*’e cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı, çözümleme sonucunda anlamlı çıkmış ve Yokluk Hipotezi reddedilmiştir. İlişkinin gücü orta derecededir. Sonuçlar Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26. Cinsiyete Göre Sekizinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
	Kadın	İzleme	Az	Adet	50	
			Yüzde	96,2%	3,8%	100,0%
Çok		Adet	23	1	24	
		Yüzde	95,8%	4,2%	100,0%	
Toplam		Adet	73	3	76	
		Yüzde	96,1%	3,9%	100,0%	
Erkek	İzleme	Az	Adet	95	13	108
			Yüzde	88,0%	12,0%	100,0%
	Çok	Adet	60	18	78	
		Yüzde	76,9%	23,1%	100,0%	
	Toplam	Adet	155	31	186	
		Yüzde	83,3%	16,7%	100,0%	

χ^2 : 3.974 sd: 1 p: 0.04 r: 0.37

c. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *siyaset erkek işidir*’e gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının test sonucu Tablo 27’de yer almaktadır: Test, üst gelir kontrol edildiğinde alt gelir açısından anlamlı çıkmış ve Yokluk Hipotezi reddedilmiştir. İlişkinin gücü güçlü çıkmıştır.

Tablo 27. Gelire Göre Sekizinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
	Alt	İzleme	Az	Adet	37	
			Yüzde	88,1%	11,9%	100,0%
Çok		Adet	29	13	42	
		Yüzde	69,0%	31,0%	100,0%	
Toplam		Adet	66	18	84	
		Yüzde	78,6%	21,4%	100,0%	
Üst	İzleme	Az	Adet	95	9	104
			Yüzde	91,3%	8,7%	100,0%
	Çok	Adet	44	4	48	
		Yüzde	91,7%	8,3%	100,0%	
	Toplam	Adet	139	13	152	
		Yüzde	91,4%	8,6%	100,0%	

χ^2 : 4.525 sd: 1 p: 0.03 r: 0.53

9. a. Katılımcılara, “Genel olarak söylesek alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu da yöneltilmiştir. Burada, Yetiştirme Çözümlemesi için, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır*’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Çözümleme için, ki kare dağılımı kullanılmıştır. Tablo 28’de yer alan sonuca göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 28. Dokuzuncu Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
İzleme	Az	Adet	100	55	155
		Yüzde	64,5%	35,5%	100,0%
	Çok	Adet	59	42	101
		Yüzde	58,4%	41,6%	100,0%
Toplam		Adet	159	97	256
		Yüzde	62,1%	37,9%	100,0%

χ^2 : 0.967 sd: 1 p: 0.3 r: 0.12

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının *alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır*’a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da anlamlı çıkmamıştır. Bu çözümleme sonucunda da Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Sonuçlar Tablo 29’da yer almaktadır.

Tablo 29. Cinsiyete Göre Dokuzuncu Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	İzleme	Az	Adet	30	21	51
			Yüzde	58,8%	41,2%	100,0%
	Çok	Adet	16	7	23	
		Yüzde	69,6%	30,4%	100,0%	
	Toplam	Adet	46	28	74	
		Yüzde	62,2%	37,8%	100,0%	
Erkek	İzleme	Az	Adet	70	34	104
			Yüzde	67,3%	32,7%	100,0%
	Çok	Adet	43	35	78	
		Yüzde	55,1%	44,9%	100,0%	
	Toplam	Adet	113	69	182	
		Yüzde	62,1%	37,9%	100,0%	

χ^2 : 0.778 sd:1 p: 0.3 r: -0.23

c. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının alt tabakada yer alan insanlar, sorunların çözümünde şiddete başvurmaktadır’a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da anlamlı çıkmamıştır. Bu çözümleme sonucunda da Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Sonuçlar Tablo 30’da yer almaktadır.

Tablo 30. Gelire Göre Dokuzuncu Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Izleme				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Alt	Izleme	Az	Adet	29	11	40
			Yüzde	72,5%	27,5%	100,0%
	Çok	Adet	23	17	40	
		Yüzde	57,5%	42,5%	100,0%	
	Toplam	Adet	52	28	80	
		Yüzde	65,0%	35,0%	100,0%	
Üst	Izleme	Az	Adet	62	39	101
			Yüzde	61,4%	38,6%	100,0%
	Çok	Adet	31	18	49	
		Yüzde	63,3%	36,7%	100,0%	
	Toplam	Adet	93	57	150	
		Yüzde	62,0%	38,0%	100,0%	

χ^2 : 1.978 sd: 1 p: 0.1 r: 0.32

10. a. Yetiştirme Çözümlemesi için, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı da test edilmiştir. Bu amaçla DDY personeline, “Genel olarak söylersek polis toplumsal sorunlarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz” sorusu sorulmuştur. Test sonucu Tablo 31’de sunulmuştur: Çıkan sonuca göre, Yokluk Hipotezi reddedilememiştir.

Tablo 31. Onuncu Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Izleme	Az	Adet	51	104	155	
		Yüzde	32,9%	67,1%	100,0%	
	Çok	Adet	43	61	104	
		Yüzde	41,3%	58,7%	100,0%	
Toplam	Adet	94	165	259		
	Yüzde	36,3%	63,7%	100,0%		

χ^2 : 1.919 sd:1 P: 0.1 r: -0.17

b. "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının polis toplumsal olaylarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır'a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımının testinin de anlamlı çıkmadığı görülmektedir. Bu nedenle, çözümleme sonucunda Yokluk Hipotezi reddedilmiş olmaktadır. Test sonucu Tablo 32'de yer almaktadır.

Tablo 32. Cinsiyete Göre Onuncu Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Cinsiyet						Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Kadın	Izleme	Az	Adet	20	30	50
			Yüzde	40,0%	60,0%	100,0%
	Çok	Adet	5	19	24	
		Yüzde	20,8%	79,2%	100,0%	
	Toplam		Adet	25	49	74
			Yüzde	33,8%	66,2%	100,0%
Erkek	Izleme	Az	Adet	31	74	105
			Yüzde	29,5%	70,5%	100,0%
	Çok	Adet	38	42	80	
		Yüzde	47,5%	52,5%	100,0%	
	Toplam		Adet	69	116	185
			Yüzde	37,3%	62,7%	100,0%

χ^2 : 6.274 sd: 1 p: 0.01 r: 0.43

c. "Televizyon izleme yoğunluk oranlarının polis toplumsal olaylarda gereğinden fazla şiddet kullanmaktadır'a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır" varsayımının çözümlemesinin anlamlı çıktığı görülmektedir. Bu nedenle, çözümleme sonucunda Yokluk Hipotezi reddedilmiştir. İlişkinin gücü güçlü çıkmıştır. Test sonucu Tablo 33'de görülmektedir.

Tablo 33. Gelire Göre Onuncu Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

Gelir						Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Ait	Izleme	Az	Adet	12	28	40
			Yüzde	30,0%	70,0%	100,0%
	Çok	Adet	24	18	42	
		Yüzde	57,1%	42,9%	100,0%	
	Toplam		Adet	36	46	82
			Yüzde	43,9%	56,1%	100,0%
Üst	Izleme	Az	Adet	34	67	101
			Yüzde	33,7%	66,3%	100,0%
	Çok	Adet	14	35	49	
		Yüzde	28,6%	71,4%	100,0%	
	Toplam		Adet	48	102	150
			Yüzde	32,0%	68,0%	100,0%

χ^2 : 6.129 sd: 1 p: 0.01 r: -0.51

11. a. Yetiştirme Çözümlemesi için son olarak, “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır’a katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımı test edilmiştir. Bu amaçla yöneltilen soru, “Genel olarak söylersek Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır ifadesine katılım derecenizi belirtiniz”dir. Sonucu Tablo 34’de sunulan çözümlemede, Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 34: Onbirinci Yetiştirme Sorusunun Dağılımı

			Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
izleme	Az	Adet	106	45	151
		Yüzde	70,2%	29,8%	100,0%
	Çok	Adet	69	25	94
		Yüzde	73,4%	26,6%	100,0%
Toplam		Adet	175	70	245
		Yüzde	71,4%	28,6%	100,0%

χ^2 : 0.292 sd: 1 p: 0.5 r: -0.079

b. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır’a cinsiyete göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının anlamlı sonuç vermediği test sonucunda anlaşılmaktadır. Test sonucu Tablo 35’de sunulmuştur.

Tablo 35. Cinsiyete Göre Onbirinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

				Katılmıyorum	Katılıyorum	Toplam
Kadın	izleme	Az	Adet	38	9	47
			Yüzde	80,9%	19,1%	100,0%
		Çok	Adet	19	2	21
			Yüzde	90,5%	9,5%	100,0%
	Toplam		Adet	57	11	68
			Yüzde	83,8%	16,2%	100,0%
Erkek	izleme	Az	Adet	68	36	104
			Yüzde	65,4%	34,6%	100,0%
		Çok	Adet	50	23	73
			Yüzde	68,5%	31,5%	100,0%
	Toplam		Adet	118	59	177
			Yüzde	66,7%	33,3%	100,0%

χ^2 : 0.992 sd: 1 p: 0.3 r: -0.38

c. “Televizyon izleme yoğunluk oranlarının Türkiye’de etnik sorunlar bulunmamaktadır’a gelire göre katılıp katılmama açısından etkisi vardır” varsayımının testi de anlamlı çıkmamıştır. Buna göre Yokluk Hipotezi reddedilmemiştir. Sonuçlar Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 36. Gelire Göre Onbirinci Yaygın Görüş Haline Getirme Testi Sonucu

İzleme	İzleme	Az	Adet			Toplam
				Katılmıyorum	Katılıyorum	
Alt	İzleme	Az	Adet	27	12	39
			Yüzde	69,2%	30,8%	100,0%
	Çok	Adet	Adet	25	11	36
			Yüzde	69,4%	30,6%	100,0%
	Toplam	Adet	Adet	52	23	75
			Yüzde	69,3%	30,7%	100,0%
Üst	İzleme	Az	Adet	71	27	98
			Yüzde	72,4%	27,6%	100,0%
	Çok	Adet	Adet	38	10	48
			Yüzde	79,2%	20,8%	100,0%
	Toplam	Adet	Adet	109	37	146
			Yüzde	74,7%	25,3%	100,0%

χ^2 : 0.768 sd: 1 p: 0.3 r: -0.18

5. BULGULARIN YORUMU

Mesaj Sistem Çözümlemesi sonuçlarına göre televizyonlarda, şiddet haberlerine yoğun olarak yer verilmiştir. Soygun, yangın, intihar, cinayet, savaş, trafik, alkol, kaza, semt kavgası, namus ve arazi sorunları vb. konulu haberler isimlerinden de anlaşılacağı gibi şiddet içerikli haberler olarak izleyiciye sunulmuştur. Bunların yanında, şiddet konulu olmayan haberlerde de şiddete yer verildiği görülmüştür. Burada televizyonun oluşturduğu anlamın, "Tehlikeli dünya algılamasına ve kişisel güvensizlik yaratmaya" yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktaya ilgili saha araştırmasında kullanılmak üzere dört soru hazırlanmıştır. 2, 3, 4 ve 5. sorular bu yöndedir.

Televizyon dünyasında, polis de şiddete başvurmuştur. Bu elbette bazı durumlarda zorunluluk olabilir. Ancak, görüntülerde polis de şiddet uygulamaktadır. 10. soru bu konuyla ilgilidir. Bunun yanında, şiddete karışan insanların sınıfsal konumları, büyük çoğunlukla alt sınıf olarak tespit edilmiştir. 9. soru da bu konu için hazırlanmıştır. Ayrıca, uluslararası sorunlara sürekli dikkat çekilerek adeta, dünyada birbiriyle sorun yaşamayan bir ulus olmadığı gibi bir izlenim uyandırılmıştır. Ulusların birbirleriyle sorunlar hatta savaşlar yaşadığına yönelik sunum yapılmaktadır. 7. soru bu nedenle yöneltmiştir.

Hükümet, haberlerde çoğunlukla başarılı olarak sunulmuştur. Bu durum, hükümetlerin vatandaşlarının mutluluğu için çalıştığı önermesini akla getirmektedir. 1. soru bu konuyu içermektedir.

Araştırmada, televizyon dünyasında erkekler kadınların üç katından daha fazla temsil edilmektedir. Bu sonuç, Gerbner ve arkadaşlarının 1969'dan beri yaptıkları çalışmalarda Amerika Birleşik Devletleri televizyon dünyası için de geçerlidir. Bunun yanında ana haberlerde en çok kamu-siyaset alanından ana karakterler yer almıştır. Böylece, siyasetin erkek işi olduğuna yönelik bir anımsatma fark edilmektedir. Bu durumlar, ikincil karakterler bazında da geçerlidir. 8. soru da buradan çıkarılmıştır.

Araştırmada dikkati çeken bir yön ise, televizyon dünyasında sunulan insanların etnik kökenlerinin net olarak verilmemesidir. Ancak, sunulan karakterlerin büyük çoğunluğunun, Türk kimlikleriyle gösterildiği belirtilebilir. 11. sorunun içeriği de bu sonucu yansıtmaktadır. Ayrıca, televizyon dünyasının yarış halinde bir yaşam sunduğu önerilebilir: Yarış, şiddet haberlerinde saldırıya denk gelmektedir. Ekonomi haberlerinin gerisinde yatan, bireysel girişimin vurgusudur. Ayrıca yarış edenler, sadece insanlar değil; aynı zamanda devletler de yarış yapmaktadır. 6. soru da başarı ve yarış konusuna ayrılmıştır.

Anketi yanıtlayanların dağılımlarına bakıldığında erkeklerin, kadınların iki katından fazla olduğu görülmüştür. Bu durumda, kadın-erkek eşitliği konusundaki soruda kadın-erkek eşittir görüşünün çok çıkmasını, erkeklerin de aynı düşüncüyü paylaştığı şeklinde değerlendirmek doğru olacaktır.

Haberlerin izlenme oranı yarıdan fazla çıkmıştır. Burada şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Haberler televizyon dünyasını temsilen alınmıştır. Neredeyse yarıya yakın bir bölüm televizyon haberlerini izlemediğini belirtiyorsa ve televizyonu izlemiyorum diyenlerin oranı çok düşükse, yetiştirme toplam içerikle olmakta ve haberler büyük ölçüde toplam içeriği yansıtmaktadır.¹¹ Ayrıca anketi yanıtlayanların büyük çoğunluğu kendilerinden başkalarının da bulunduğu ortamlarda televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Bunun anlamı, televizyona odaklanmadan da yetiştirmeye uğradıklarıdır. Nitekim, Gerbner'e göre yetiştirme için özellikle de televizyona odaklanmak zorunlu değildir. Televizyonun olduğu yerde olmak da yeterli olabilir. Televizyonun açık olması onun mesajlarından, insanların etkilenmesi için yeterli bir nedendir. Önemli olan da televizyonun zihni ve bilinç altını etkilemesidir (Aktaran Shanahan ve Morgan, 1999).

Yetiştirme Çözümlemelerinin üçü anlamlı çıkmıştır. Burada oransal düşüklüğe değil, anlamlı çıkmış olmasına bakmak gerekmektedir. Üç test televizyonun yetiştirme göstergesini vermektedir. Ayrıca, televizyonun kişisel güvensizlik ve tehlikeli dünya algılamasına yol açtığını ortaya koyacak testlerden biri anlamlı çıkmıştır. Anketi yanıtlayanlardan televizyonu çok seyredenler, günümüzde insanlara güvenilemeyeceğini düşünmektedirler. Bunun yanında ulusların çoğunun birbirleriyle sorun yaşadığını da.

Sonuçlardan biri de, anketi yanıtlayanlardan televizyonu çok izleyenlerin siyasetin erkek işi olduğunu düşünmeleridir. Elbette bu durumu değerlendirmek mümkündür: Anketi yanıtlayanlar, kadın erkek eşitliğini kabul etmesine karşın siyasetin erkek işi olduğunu söylemektedirler. Ancak anketi yanıtlayanların, örneğin Üniversite öğrencileri gibi karşıt kültür etrafında toplanmadıklarını en azından uzaklaştıklarını "önermek" mümkündür; bu önemli olabilir: Yaş olarak da ileride olan kadınların ve erkeklerin, anne ve babalıklarını yaşadıkları dönemde sorumluluklarını kendi dünyaları için çizdiklerini söyler. Başka bir anlatımla, ataerkilliğin tam kırılmadığı bir Türkiye'de kadın ve erkeğin evdeki rolleri içinde, kadının hele de çalışıyorsa kendisine yüklenen görevleri neredeyse yerine getirmesi, kadın erkek

¹¹ Belirtmek gerekir ki, bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: "Ankete katılanlar seçilen tarihlerde mi izlediler haberleri. Böyle bir birleşme nasıl ve neden yapıldı?" Soruya verilecek yanıt konunun anlaşılabilirliği açısından da yararlı olacaktır: Öncelikle belirtmek gerekir ki, Gerbner ve arkadaşlarının aldıkları bir haftalık örneklem eleştiriler gelmiştir (Lometti, 1995). Ancak Gerbner ve arkadaşları için çok izleme sadece örneklem haftası için geçerli değildir. Anket sorularında da "x ve y tarihleri arasında televizyonu ne kadar süre izlediniz?" şeklinde bir soru yer almamaktadır. Buna karşılık, "ortalama bir günde ne kadar süre televizyon izlemektесiniz?" şeklinde bir soru yöneltilmektedir. Bu araştırmada da insanlara haberleri x ve y tarihleri arasında ne kadar süre izledikleri değil, genel olarak haberleri izleyip izlemedikleri, ne oranda izledikleri ve hangi ortamlarda izledikleri sorulmuştur. Elbette bu sorunun çözümlemesinin yorumu da örneklem tarihlerindeki izlenme oranı üzerinden değil, "toplam süre" dikkate alınarak yapılmıştır.

ayırımı yapmadan söylendiğinde anketi yanıtlayanların siyasetin erkek işi olduğunu düşüncelerini sağlamış olabilir. Bu da, televizyonun yetiştirme işlevini ortaya koymaktadır.

Anlamli çıkmayan testler değerlendirildiğinde ise şu yorumları yapmak mümkündür: Anketi yanıtlayanların, hükümetlerin vatandaşların mutlu olması için çalışır ifadesine katılması, olağan bir durumu yansıtmaktadır. Türkiye’deki ekonomik sorunlar akla getirildiğinde katılmamaları da normal hale gelmektedir. Ekonomik sorunların yanında başka sorunlar da göz önüne alındığında, insanların devlete ve onun yürütme organına olan güveninde bir azalmanın olması gayet doğaldır. Türkiye’de siyasetin kirlenmesi, derin devlet tartışmaları, siyasetçilere olan güvensizlik ve daha da önemlisi bu sayılanları da kapsayacak biçimde 1980’lerden beri uygulanan neo-liberal politikaların, çoğunluğun hükümetlere olan güvenlerinde hep olumsuz rol oynadığını söylemek dayanaksız bir iddia olmasa gerek. Türkiye, vatandaşlarına hele ki son dönemde yaşanan ekonomik güçlüklerin, insanların yaşama şanslarını zorladığı gerçeğini yaşatması bağlamında, hükümetle ilgili yöneltilen böyle bir sorunun çözümlemesinin olumsuz sonuç vermesi beklenebilecek “en örnek” ülkelerden biridir. Dolayısıyla bu durumda, sonucun kendi içinde ne kadar da anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Elbette bu sonuç, televizyonun “yetiştirme etkisi yoktur” dememektedir.

“Başarılı olmak için kıyasıya yarışmak gerekir”in testinin anlamlı çıkmamasını, anketi yanıtlayanların kendileri için artık, yarışmanın anlamlı olmadığını düşündükleri yönünde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca, şiddetin daha çok alt tabakada yer alanlar arasında yaşandığına yönelik soruya, kendilerinin çoğunluğunun da alt tabakada sayılabilecek bir topluluk, alt tabakada yer alanların şiddete daha çok katıldığına yönelik vurguya bir tepki olarak evet dememiş olabilir. Yine, anketi yanıtlayanların, polisin toplumsal sorunların çözümünde gereğinden fazla şiddete başvurmadığını düşünerek, polis otoritesini kabullendikleri söylenebilir. Ancak bu sonucu Yaygın Görüş Haline Getirme testleri sonuçlarıyla bir arada değerlendirmek doğru olacaktır.

Öte yandan, Türkiye’de yaşanan ve etnik temelli olduğu belirtilebilecek uzun dönemli terör ve hatta savaş ortamı, anketi yanıtlayanların Türkiye’de etnik sorun olduğunu düşüncelerine neden olmuş olabilir. Bu durumu “televizyonun yetiştirme rolü yoktur” şeklinde değerlendirmek yanıltıcı olabilir. Çünkü etnik kökenli savaş düşüncesini, çözümleme hafatasından yıllar önce başlayarak eken de televizyonun kendisi olabilir.

Yaygın Görüş Haline Getirme testlerine bakıldığında ise, cinsiyete göre üç; gelire göre de dört testin anlamlı çıktığı anlaşılmaktadır. Bu testlerde yetiştirmeden farklı olarak, birçok insan eline fırsat geçtiğinde dürüst davranmak yerine sizden yararlanmaya çalışır’ın Yaygın Görüş Haline Getirme testi cinsiyete göre anlamlı çıkmıştır. Yaygın Görüş Haline Getirme Çözümlemesi sonuçlarının dikkat çeken bir yönü de, alt gelir grubu ve erkekler açısından polisin toplumsal olaylarda gereğinden fazla şiddete başvurduğunun anlamlı çıkmasıdır. Aynı sorunun yetiştirme testi anlamlı çıkmamıştır. Ancak ara değişkenli testlerin sonuçlarının anlamlı çıkması önem taşımaktadır. Dikkat edilirse erkek ve alt gelir grupları açısından testler anlamlıdır. Bu, televizyon dünyasının “içselleştirildiğini” vermektedir. Televizyonda polisle toplumsal olaylarda karşı karşıya gelenlerin çoğunlukla erkek ve/veya alt gelir grubundan kişiler olduğu çözümlemede ortaya çıkmıştır.

Burada Yaygın Görüş Haline Getirme ile ilgili bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır. Gerbner ve Gross’un yayınladığı ilk çalışmada (1976), ara değişkenlerin çözümlemeye katılmadığı yetiştirme testleri yer almıştır. Araştırmacılar, buna gerekçe olarak zaman sorununu göstermişlerdir. Bu durum bazı eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bazı araştırmacı-

lar, ara değişkenlerin çözümlemeye katılmasının sonuçları etkilediğini ve televizyonun yetiştirme etkisini azalttığını ya da yok ettiğini belirtmişlerdir. Ancak bu araştırmada yapılan testler, televizyonun yetiştirme etkisini azaltmadığını ortaya çıkarmıştır.

6. SONUÇ

Bu araştırmada, televizyonun bütünsel bir ideolojik yetiştirme rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırma, George Gerbner'in Kültürel Göstergeler Projesini temel alarak yapılmıştır. Çalışmada, Proje'nin Mesaj Sistem ve Yetiştirme Çözümlemeleri bileşenleri kullanılmıştır. Kurumsal Süreç Çözümlemesi bileşenine yönelik bir araştırma yapılmamıştır. Gerbner ve arkadaşları da bu yönde bir araştırma yapmamaktalar ve medyanın kurumsal süreçleriyle ilgili kurumsal bakışlarına yönelik uygulamalar açısından bazı araştırmaları örnek göstermekle yetinmektedirler (Shanahan ve Morgan, 1999).¹² Ancak, Gerbner ve arkadaşlarının projelerini geliştirdikleri Amerika Birleşik Devletleri'nde medyanın kurumsal yapısının kapitalist sisteme eklenmediği çok açıktır. Dolayısıyla Gerbner ve arkadaşlarının –burada Türkiye’de medyanın kapitalist sisteme “eklenmediği” gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Yeni araştırma yapacakların medyanın kurumsal süreç çözümlemesini mutlaka yapmaları gerekmektedir. Gerbner (1973), televizyonun yetiştirme rolüne değinirken televizyonun ektiği imgelerin ideolojik olduğunu ve televizyon dünyasının kurumsal çıkarlar tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Gerbner’e göre örneğin, şiddet ve daha sonra cinselliğin uluslar arası dili olduğundan filmlerde en çok bu iki unsura yer verilmektedir. Bu nedenle satış ve kar için şiddet ve cinsellik dolu filmler yapılmaktadır (1996: 32). Bu örnek bile, medyanın kurumsal yapısının kara dayandığını anlamak için yeterli olsa gerektir. Bu saptama genişletilirse, medyanın kurumsal süreci çözümlenirken, iletişimin eleştirel ekonomi-politiği yaklaşımının vurgularından yararlanmak da yararlı olabilir.

Bu araştırma, genelleme özelliği bulunmamakla birlikte, televizyonun Yetiştirme ve Yaygın Görüş Haline Getirme rolü olduğunu ortaya koymuştur. *Bu rol ideolojiktir ve ideolojikliği televizyonun kurumsal yapılanmasından gelmektedir.* Bu vurguyu açmakta yarar bulunmaktadır: Sondan başa doğru gelinirse; televizyon insanların sosyal gerçeklik kavramlaşmalarını etkilemekte ve tehlikeli dünya algılamalarına yol açmaktadır. Başka bir anlatımla, insanların kendilerinden başlayarak en uzak dünyaya kadar dünyayı yanlış algılamalarını sağlamaktadır. Bu bir olumsuz etkidir ve izleyen çoğunluğun kendi çıkarlarının aksi yönünde işlevsel olduğu söylenebilir. Hatta insanlar üzerinde bir yabancılaştırma etkisi bulunduğu da belirtilmektedir (Gerbner ve Gross, 1976; Shanahan ve Morgan, 1999). Televizyon bunu nasıl başarmaktadır? Yanıtı çok basittir ve “televizyon dünyasıyla”dır. İnsanlar, izledikleri televizyon programlarıyla –toplam içerik- yanlış bir sosyal gerçekliğe sahip olmaktadır. Bu nokta önemlidir. Zira sorumlu olanın televizyonun kendisi olduğu gibi basit bir çıkarıma neden olabilir. Televizyon bunu nasıl başarmaktadır? sorusuna dönülürse, aslında başarının televizyon olmadığı, televizyon dünyasının belirlenmesinde katkısı olan etkenlerin ve süreçteki başka güçlerin olduğu anlaşılabilir. Bu güçler, toplumun egemen kesiminde yer almaktadırlar ve/veya televizyonu egemen kesimin çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Televizyonun Kurumsal Süreç Çözümlemesi bunu anlamada yararlı olacaktır.

¹² Signorielli, Gerbner ve Morgan imzalı bir çalışmada Kültürel Göstergeler Projesi'nin, Mesaj Sistem (içerik) ve Yetiştirme Çözümlemelerinden oluştuğu belirtilmiştir. (Signorelli vd., 1995: 279). Elbette, bu sunuşun gerisinde Kurumsal Süreç Çözümlemesini yapmalarının bulunduğu söylenebilir.

Araştırma, televizyonun insanların dünya algılamaları ve sosyal gerçeklik tanımları üzerindeki rolü olduğunu ortaya koyarken, televizyonun yetiştirme rolünün en azından Amerika Birleşik Devletleri'yle sınırlı olmadığını göstermiştir. Türkiye açısından söylendiğinde, televizyonun yetiştirme rolü olduğu sonucunun yeni araştırmalarla güçlendirilmesi –kabul veya red anlamında- gerekmektedir. Araştırmaların devamının getirilmesi, iletişim araştırmalarına katkı sağlayacağı gibi, televizyonun toplam etkisini ortaya koyan bir kuram ve bu kurama bağlı modelin Türkiye'de televizyonun toplam etkisini anlamada kullanılmasını sağlayacaktır. Nitekim, Gerbner'e göre kitle iletişim araçları, aynı zamanda "kontrol" araçlarıdır. Kitle üretilmiş geniş mesaj sistemi aracılığıyla kamular oluşturulmaktadır. Kitle iletişim araçları aracılığıyla yaratılan kamular bir kere yaratıldığında, süregiden yayıncılık aracılığıyla korunurlar. Bunun saptanabilmesi için ise yetiştirme araştırmalarının süreklilik kazanması gerekmektedir. Elbette bu yönde yapılacak araştırmaların Türkiye'de iletişim alanına katkı sağlayacağı kesindir.¹³

KAYNAKÇA

- Batmaz, Veysel (1986).** Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Siyasal ve Toplumsal Etkileri: Ampirik Bir Model Denemesi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Tezi.*
- Batmaz, Veysel ve Asu Aksoy (1995).** *Türkiye'de Televizyon ve Aile*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Erdoğan, İrfan (1998).** *SPSS Kullanım Örnekleriyle Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri*, Emel Matbaası.
- Gerbner, George (1973).** "Cultural Indicators: The Third Voice", içinde *Communication Technology and Social Policy*, Ed. George Gerbner vd., John Wiley and Sons: 555-73.
- Gerbner, George (1990).** "Epilogue: Advancing on the Path of Righteousness (Maybe)", içinde *Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research*, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication: 249-62.
- Gerbner, George (1996).** "The Hidden Side of Television Violence", içinde *Invisible Crisis*, Ed. Herbert Schiller vd., Colorado Westview Press: 27-34.
- Gerbner, George ve Lary Gross (1976).** Living with Television: The Violence Profile", *Journal of Communication*, 26(2): 173-99.
- Gerbner, George, Lary Gross, Nancy Signorielli ve Michael Morgan (1980a).** "Aging with Television: Image on Television Drama and Conceptions of Social Reality", *Journal of Communication*, 30(1): 37-47.

¹³ Kültürel Göstergeler Projesi'nin Yetiştirme Çözümlemesi temelinde Türkiye'de şimdiye kadar "üç" çalışmanın yapıldığından söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki Batmaz tarafından 1986 yılında doktora tezi olarak gerçekleştirilmiştir. İkincisi ise 1995 yılında Batmaz ve Aksoy tarafından yapılmıştır. Sonuncusu ise Özer tarafından 2004 yılında yine doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

- Gerbner, George, Lary Gross, Michael Morgan ve Nancy Signorielli (1980b).** “The Mainstreaming of America: Violence Profile No:11”, *Journal of Communication*, 30(3): 10-29.
- Gerbner, George, Lary Gross, Michael Morgan ve Nancy Signorielli (1982).** “Charting the Mainstream: Television’s Contributions to Political Orientations”, *Journal of Communication*, 32(2): 100-27.
- Gerbner, George, Lary Gross, Michael Morgan ve Nancy Signorielli (1984).** “Political Correlates of Television Viewing”, *Public Opinion Quarterly*, 48: 283-300.
- Gerbner, George, Lary Gross, Michael Morgan ve Nancy Signorielli (1986).** “Living with Television: The Dynamics of the Cultivation Process”, içinde *Perspectives on Media Effects*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum: 17-40.
- Gerbner, George, Lary Gross, Michael Morgan ve Nancy Signorielli (1994).** “Growing up with Television: The Cultivation Perspective”, içinde *Media Effects: Advances in Theory and Research*, Ed. Jennings Bryant ve Dolf Zillmann, Lawrence Erlbaum: 17-41.
- Hirsch, M. Paul (1980).** “The Scary World of the Nonviewer and Other Anomalies”, *Communication Research*, 7(4): 403-56.
- Hirsch, M. Paul (1981).** “On Not Learning From One’s Own Mistakes”, *Communication Research*, 8(1): 3-37.
- Lometti, E. Guy (1995).** “The Measurement of Televised Violence”, *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 39(2): 292-5.
- Morgan, Michael (1983).** “Symbolic Victimization and Real World Fear”, *Human Communication Research*, 9: 146-57.
- Morgan, Michael (1984).** “Heavy Television Viewing and Perceived Quality of Life”, *Journalism Quarterly*, 61: 499-504.
- Morgan, Michael (1986).** “Television and the Erosion of Regional Diversity”, *Journal of Broadcasting and Eletronic Media*, 30(2): 123-39.
- Morgan, Michael (1995).** “The Critical Contribution of George Gerbner”, içinde *A Different Road of Taken*, Ed. John A. Lent, WestviewPress: 99-117.
- Morgan, Michael ve Nancy Rothschild (1983).** “İmpact of the New TV Technology: Cable TV, Peers and Sex-Role Cultivation in the Electronic Environment”, *Youth and Society*, 15: 33-50.

- Morgan, Michael ve Nancy Signorielli (1990)**, "Cultivation Analysis: Conceptualization and Methodology", içinde *Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research*, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication: 13-34.
- Morgan, Michael ve James Shanahan (1991)**. "Television and the Cultivation of Political Attitudes in Argentina", *Journal of Communication* 41(1): 88-103.
- Morgan, Michael ve James Shanahan (1992)**. "Comparative Cultivation Analysis Television and Adolescents in Argentina and Taiwan", içinde *Mass Media Effects Across Cultures*, Ed. Felipe Korzenny vd., Sage Publication: 173-97.
- Morgan, Michael ve James Shanahan (1997)**. "Two Decades of Cultivation Research: An Appraisal and Meta-Analysis", *Communication Yearbook*, 20: 1-45.
- Özer, Ömer (2004)**. Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Kültürel İşlevlerinin İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yayınlanmamış Doktora Tezi*.
- Perse, M. Elizabeth (1990)**. "Cultivation and Involvement with Local Television News", içinde *Cultivation Analysis: New Directions in Media Effects Research*, Ed. Nancy Signorielli ve Michael Morgan, Sage Publication: 51-69.
- Shanahan, James ve Michael Morgan (1999)**. *Television and its Viewers Cultivation Theory and Research*, Cambridge University Press.
- Signorielli, Nancy (1991)**. "Adolescents and Ambivalence Toward Marriage A Cultivation Analysis", *Youth and Society*, 23(1): 121-49.
- Signorielli, Nancy (1993)**. "Television and Adolescent' Perceptions About Work", *Youth and Society*, 24(3): 314-41.
- Signorielli, Nancy, George Gerbner ve Michael Morgan (1995)**. "Violence on Television: The Cultural Indicator Project", *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 39: 278-83.
- Signorielli, Nancy ve Michael Morgan (1996)**. "Cultivation Analysis: Research and Practice", içinde *An Integrated Approach to Communication Theory and Research*, Ed. Michael B. Salven ve D.W. Staks, Lawrence Erlbaum Associates Publishers: 111-26.